

ساخت و ویژگی‌های روان‌سنجی (ساختار عاملی و پایایی) مقیاس علاقه اجتماعی برای کودکان ایرانی ۴ تا ۱۲ سال

حمید علیزاده^۱

کوروش اسماعیلی^۲

فربیا سهیلی^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۰۹/۱۰

تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۰/۰۶

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی (ساختار عاملی و پایایی) مقیاس علاقه اجتماعی برای کودکان ایرانی بر اساس مفهوم سبک زندگی در نظریه آدلر بود. نمونه آماری پژوهش حاضر را ۲۹۰ نفر از کودکان ۴ تا ۱۲ سال تشکیل دادند که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به صورت تصادفی از شهرهای ایران انتخاب شدند. ابزار این پژوهش مقیاس علاقه اجتماعی بود که توسط والدین کودکان پاسخ داده شد. برای بررسی ساختار عاملی این مقیاس از تحلیل عاملی تاییدی و برای ارزشیابی کفایت مدل از شاخص‌های نسبت‌خی دو به درجه آزادی، شاخص برازش تطبیقی، شاخص برازش هنجار نشده و شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد استفاده شد. همچنین جهت بررسی پایایی نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج شاخص‌های برازش نشان داد که مدل پیشنهادی مناسب است و ساختار عاملی مرتبه دوم مقیاس علاقه اجتماعی با چهار عامل مسئولیت‌پذیری-انجام تکالیف، ارتباط و همدلی، جرات-اطمینان و برابری در مقابل کهنتری-برتری برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد. ضریب آلفای کرونباخ برای چهار عامل مسئولیت‌پذیری-انجام تکالیف، ارتباط با مردم و همدلی، جرات و اطمینان، احساس برابری در مقابل کهنتری-برتری و نیز کل آزمون به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۵، ۰/۷۲، ۰/۸۳ و ۰/۹۲ بدست آمده است که نشان داد این پرسشنامه از همسانی درونی قابل قبولی برخوردار است. همچنین نتایج نشان داد که دختران نمرات بالاتری در میزان مسئولیت‌پذیری-انجام تکالیف، برابری در مقابل کهنتری-برتری و همچنین نمره کل پرسشنامه علاقه اجتماعی داشتند. پژوهش حاضر، ساختار عاملی مرتبه دوم مقیاس علاقه اجتماعی را با چهار عامل مسئولیت‌پذیری-انجام تکالیف، ارتباط با مردم-همدلی، جرات و اطمینان، و احساس برابری در

۱. استاد دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، (نویسنده مسئول) alizadeh@atu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری تخصصی سنجش و اندازه‌گیری دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی

۳. کارشناس ارشد مشاوره دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی

مقابل احساس کهنتری-برتری تایید کرد. بنابراین این مقیاس برای بررسی علاقه اجتماعی کودکان مناسب است.

واژگان کلیدی: مقیاس علاقه اجتماعی، سبک زندگی، تحلیل عاملی تاییدی، آدلر، کودکان ۴ تا ۱۲ سال.

مقدمه

علاقه اجتماعی^۱ یکی از مفاهیم اساسی نظریه روان‌شناسی فردی آلفرد آدلر^۲ و ترجمه اصطلاح *Gemeinschaftsgefühl* آلمانی است که برخی آن را حس اجتماعی^۳ نیز ترجمه کرده‌اند. این مفهوم بر نوعی حس «یکی بودن»^۴ و همکاری با مردم تاکید دارد. سبک زندگی فردی که علاقه اجتماعی رشد یافته‌ای دارد معطوف به سعادت، کمال و تعالی همه مردم است. علاقه اجتماعی نوعی نگرش نسبت به ارتباط و همدلی با مردم است (آدلر، ۱۹۳۹). چنین فردی سودای منافع شخصی ندارد و در واقع علاقه اجتماعی، علاقه به منافع همگانی و جمعی معطوف است. ضعف و کهنتری ذاتی انسان باعث می‌شود که زندگی اجتماعی و مبتنی بر مشارکت داشته باشد. از این رو علاقه اجتماعی شرایط طبیعی و ذاتی در انسان است که موجب پیوستگی، مسئولیت پذیری، حمایت و تلاش برای رفاه عمومی می‌شود. علاقه اجتماعی ذاتی و فطری است و باید از دوران کودکی رشد و پرورش داده شود. رشد علاقه اجتماعی از آغوش مادر شروع می‌شود و رابطه مادر و پدر با کودک نوعی حس تعلق و پیوند در کودک ایجاد می‌کند که دربردارنده اعتماد، امیدواری و دلگرمی است (آنسباخر^۵، ۱۹۶۸).

علاقه اجتماعی دربردارنده حس همدلی، درک دیگران (اوکانل^۶، ۱۹۶۵)، همکاری و کمک کردن، سهم شدن، مسئولیت‌پذیری (کاپلان^۷، ۱۹۸۶) و به نوعی ظرفیت تعالی یافتن است (کراندال^۸، ۱۹۸۱). از نظر آدلر (۱۹۲۷) علاقه اجتماعی مقیاس سلامت روانی و بهترین معیار ارزش‌های انسانی است. آدلر معتقد است افرادی که علاقه اجتماعی ضعیفی

1. Social interest
2. Alfred Adler
3. community feeling
4. oneness
5. Ansbacher
6. O'Connell
7. Kaplan
8. Crandall

دارند احساس برابری پایینی دارند و دارای احساس کهنتری یا احساس برتری هستند و حرکت روانی و انرژی آنها صرف‌گریز از این حس، یافتن جایگاه و معطوف به سودمندی شخصی است. بر همین اساس، آدلر (۱۹۵۹) بر اهمیت رشد حس همدلی، داشتن نگرش و رابطه مثبت با مردم از کودکی تاکید می‌کند و این را بخشی از علاقه اجتماعی می‌داند که ظهور آن بر اساس رفتارهای مبتنی بر همکاری و مشارکت است. بنابراین، علاقه اجتماعی نگرشی انسان‌گرایانه، نودوستانه، واجد خوش‌بینی، امیدواری و دلگرمی نسبت به سایر مردم و جهان است که ظرفیت عهده‌دار شدن و انجام تکالیف اساسی زندگی چون ارتباط با مردم، دوست داشتن یا عشق، مشارکت اجتماعی و شغل را دربردارد (آنسباخر، ۱۹۵۶؛ بارلو، توبین و اشمیت^۱، ۲۰۰۹). درمیان مفاهیم موجود در فرهنگ ایرانی-اسلامی شاید بتوان «تعاون پاک» را نزدیک‌ترین مفهوم به علاقه اجتماعی دانست (علیزاده، ۲۰۱۲).

کودک از رابطه با مادر، رابطه با دیگران و دنیا را می‌آموزد و اگر مادر نتواند حس تعلق، همدلی و اهمیت دادن به ارتباط و همکاری با دیگران را در کودک رشد دهد کودک دچار خود-بستگی^۲ می‌شود و علاقه اجتماعی او رشد نیافته می‌ماند. برخی تحقیقات نشان داده‌اند که علاقه اجتماعی با جامعه‌پذیری، شکیبایی، و حمایت‌گری (آیاندس، ۲۰۰۸)، عزت نفس (رگین^۳، ۱۹۹۰)، بهزیستی روانی و رضایت از زندگی (راد^۴، ۱۹۹۴)، منابع مقابله با استرس (کرن، گفرور، سامرز، کرلت و متنی، ۱۹۹۶)، باورهای مذهبی (توباسیک، ۱۹۸۳)، کارآمدی (دیتتر، ۲۰۰۰)، شادمانی و احساس شوخ طبعی (دیکسون، ویلینگام، چاندلر و مک‌دوگال، ۱۹۸۶) رابطه مثبت و با ناامیدی (میلر، دنتون، و توباسیک، ۱۹۸۶) و اضطراب (فیش و مزدیریز، ۱۹۹۱) رابطه منفی دارد.

درایکورس و همکاران^۵ (۱۹۹۸) معتقدند کودک با داشتن علاقه اجتماعی جایگاهش را در خانه، مدرسه و جهان پیدا می‌کند. والدین با برآوردن نیازهای اساسی روان‌شناختی کودک یعنی احساس تعلق^۶، احساس توانمندی، احساس به حساب آمدن و دلگرمی به او کمک می‌کنند تا رابطه‌ای سالم، مشارکتی و مسئولانه داشته باشد و ضمن انجام تکالیف

1. Barlow, Tobin & Schmidt
2. self-boundedness
3. Riggin
4. Rodd
5. Dreikurs
6. belongingness

متناسب رشدی خود، نقش موثری ایفا کند. در واقع، کودکی که علاقه اجتماعی خوبی دارد به واسطه غنی شدن از این چهار نیاز حیاتی، با دیگران و بلکه با عالم، رابطه‌ای سازنده، سودمند، حمایتی، برابر و مبتنی بر احترام متقابل، همکاری و همدلی بنا می‌کند (فرگوسن، ۱۹۹۹). علاقه اجتماعی، تعلق و دلگرمی تاروپود یکدیگرند و همواره نیازمند توجه و پرورش هستند. در ادبیات آدلر-درایکورس، «تعلق» تقریباً مترادف با علاقه اجتماعی کودکان به کار رفته است آنچنان که مشکلات بدرفتاری کودکان به علت ضعف در علاقه اجتماعی، یا همان ضعف در احساس تعلق یا دلسردی دانسته شده است (درایکورس و سولتس، ۱۹۹۰؛ علیزاده و سجادی، ۱۳۸۸).

با توجه به اهمیت علاقه اجتماعی، ابزارهای متعددی در خارج از ایران ساخته شده است که به علت پاره‌ای ملاحظه‌های اجتماعی-فرهنگی، به کارگیری آنها در ایران می‌تواند اشکالاتی به همراه داشته باشد. از این رو، پژوهشگران حاضر سعی کردند ضمن شناخت از این ملاحظه‌ها، با ساخت و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس، ابزار مناسبی برای سنجش علاقه اجتماعی و ابعاد آن در کودکان ۴ تا ۱۲ ساله ایرانی تهیه کنند. پیش‌بینی می‌شود این مقیاس در حوزه‌های پژوهشی و بالینی کودکان در سراسر ایران مفید باشد.

روش پژوهش

نوع مطالعه انجام شده توصیفی-پیمایشی بود که جهت بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه علاقه اجتماعی کودکان انجام گرفت. جامعه آماری این پژوهش راکلیه کودکان ۴ تا ۱۲ سال (پسر و دختر) در سال ۱۳۹۳ از شهرهای مختلف ایران تشکیل دادند. نمونه این تحقیق بر اساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به طور تصادفی از کودکان پیش دبستانی و دبستانی مقطع اول تا ششم ابتدایی شهرهای مختلف ایران انتخاب شدند. بدین صورت که نخست به صورت تصادفی از شهرهای مختلف ایران با در نظر گرفتن شرایط اجرا و دسترسی به نمونه آماری شهرهای تهران، همدان، مشهد، اصفهان، یزد، تبریز، سنندج، شهرکرد، بیرجند، قائن و سریشه انتخاب شد. در هر خوشه که خود شامل مناطق مختلف آموزش و پرورش بود به تصادف یک منطقه آموزش و پرورش انتخاب گردید و از هر منطقه نیز به طور تصادفی یک مدرسه پسرانه و یک مدرسه دخترانه انتخاب و از هر یک از مدارس نیز به صورت تصادفی، اقدام به انتخاب کودکان و کنترل آنها از

نظر شرایط ورود به مطالعه گردید. به این ترتیب اجرای مقدماتی پرسشنامه بر روی ۵۰ نفر (۲۵ دختر و ۲۵ پسر) صورت گرفت. جهت اجرای اصلی نیز با روش نمونه‌گیری مذکور نمونه‌ای شامل ۳۰۰ نفر از کودکان ۴ تا ۱۲ ساله (۱۸۰ دختر و ۱۲۰ پسر) انتخاب شدند.

پس از حذف پرسشنامه‌های مخدوش، ۲۹۰ پرسشنامه برای تحلیل آماری مورد استفاده قرار گرفت. توزیع فراوانی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها بدین شرح بود: ۱۷۶ نفر (۶۰/۷٪) دختر و ۱۱۴ نفر (۳۹/۳٪) پسر بودند. میانگین سنی آزمودنی‌ها ۸/۶ سال و انحراف معیار ۲/۷۶ بود. ۵۱ نفر (۱۷/۵٪) بین ۴ تا ۶ سال، ۸۳ نفر (۲۸/۶٪) بین ۷ تا ۸ سال، ۷۳ نفر (۲۵/۱٪) بین ۹ تا ۱۰ سال و ۸۳ نفر (۲۸/۶٪) بین ۱۱ تا ۱۲ سال بودند. همچنین از نظر پایه‌های تحصیلی ۷/۹ درصد پیش‌دبستانی، ۱۴/۸ درصد کلاس اول، ۱۴/۵ درصد کلاس دوم، ۱۱/۴ درصد کلاس سوم، ۱۴/۸ درصد کلاس چهارم، ۱۵/۵ درصد کلاس پنجم و ۲۱ درصد نیز کلاس ششم بودند.

ابزار: گویه‌های پرسشنامه علاقه اجتماعی کودکان پس از مرور پیشینه، با استفاده از مبانی نظری موجود و همچنین مصاحبه با والدین و کودکان گردآوری شدند. گویه‌ها در حوزه‌های مختلف علاقه اجتماعی از جمله مسئولیت‌پذیری-انجام تکالیف، ارتباط با مردم-همدلی، جرات-اطمینان، احساس برابری در مقابل کهنتری-برتری انتخاب شدند. همچنین گویه‌ها به انگلیسی برگردانده شد و برای افراد صاحب‌نظر آدلری‌نام در این حوزه (ایوا فرگوسن درایکورس و روی کرن) از طریق تماس شخصی و مکاتبات اینترنتی (ایمیل) ارسال شد و آنها نظر خود را درباره هر یک از گویه‌ها و همچنین عوامل در نظر گرفته شده در پرسشنامه اعلام کردند. پس از بررسی و تحلیل نظر متخصصان، گویه‌هایی که مورد تأیید آنها نیز بود، در فرم تجربی قرار گرفتند و بقیه گویه‌ها حذف شدند. با این روش روایی صوری و محتوایی^۱ گویه‌ها تأیید شد. در تدوین پرسشنامه، سعی شد برای جلوگیری از خستگی ذهنی، گویه‌ها کوتاه باشند. ۱۰۴ گویه برای پرسشنامه مقدماتی در نظر گرفته شد که در یک مقیاس پنج درجه‌ای از کاملاً "نادرست تا کاملاً" درست توسط والدین پاسخ داده می‌شدند. گویه‌های مثبت از راست به چپ از یک تا پنج و گویه‌های

منفی از چپ به راست از یک تا پنج نمره گذاری شدند تا نمره بالا نشان گر علاقه اجتماعی بیشتر باشد.

در مرحله مقدماتی اجرای پرسشنامه با ۱۰۴ گویه بر روی نمونه ۵۰ نفری از والدین کودکان، پایایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت و گویه های نامناسب با همبستگی پایین و منفی با نمره کل پرسشنامه حذف و سرانجام ۶۳ گویه جهت اجرا بر نمونه اصلی (۲۹۰ نفر) آماده شد. نتایج به دست آمده در قسمت یافته ها به تفصیل شرح داده شده است.

یافته های پژوهش

پس از تهیه و در نظر گرفتن اصلاحاتی از لحاظ هماهنگی مفهومی با فرهنگ ایرانی، در نهایت پرسشنامه با ۱۰۴ سوال به صورت مقدماتی بر روی ۵۰ نفر از والدین کودکان اجرا شد. در مرحله مقدماتی برای تعیین پایایی^۱، از ضریب آلفای کرونباخ^۲ و روش لوپ (ضریب آلفا در صورت حذف هر سوال) استفاده شد. در این مرحله نتایج نشان داد که تعدادی از سوالها دارای همبستگی منفی و خیلی پایین با نمره کل هستند که این سوالها از پرسشنامه حذف و در نهایت ۶۳ سوال جهت اجرا بر روی نمونه اصلی آماده شد. پس از اجرای نهایی پرسشنامه بر روی ۲۹۰ نفر، مجدداً همسانی درونی و پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید. همان گونه که در جدول ۱ و ۲ آمده است پایایی چهار عامل مسئولیت پذیری-انجام تکالیف، رابطه با مردم و همدلی، جرات و اطمینان و احساس برابری در مقابل کهنتری-برتری و نیز کل آزمون به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۷۲، ۰/۸۳ و ۰/۹۲ بدست آمده است که نشان داد این پرسشنامه از همسانی درونی قابل قبولی برخوردار است.

در گام بعدی برای بررسی روایی پرسشنامه، از روایی سازه^۳ و تحلیل عاملی تاییدی انجام شد. با توجه به اینکه سوالهای این پرسشنامه بر اساس نظریه های مرتبط طراحی شده اند و عاملها نیز از قبل مشخص بودند از تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم برای بررسی روایی این پرسشنامه استفاده گردید. به دیگر سخن، در تحلیل عاملی تاییدی پیش فرض اساسی محقق آن است که هر عاملی با زیر مجموعه خاصی از متغیرها ارتباط دارد. شرط

1. Reliability
2. Cronbach's alpha
3. Construct validity

لازم برای تحلیل عاملی تاییدی این است که محقق در مورد تعداد عامل‌های مدل، قبل از انجام تحلیل پیش فرض معینی دارد. به طور کلی برای آزمون فرض‌های مربوط به مدل‌های اندازه‌گیری فقط باید از روش تحلیل عاملی تاییدی استفاده کنیم. نتایج تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم که به روش بیشینه درست‌نمایی و با استفاده از نرم افزار لیزرل انجام شده است که در جداول ۱، ۲ و ۳ ارایه شده است. قبل از انجام تحلیل عاملی تاییدی نیز همه سوال‌ها از نظر پیش فرض‌ها کنترل شدند که خوشبختانه هیچ‌گونه تخطی از این مفروضه‌ها وجود نداشت. لازم به ذکر است که سوالات اول هر عامل به عنوان متغیر مرجع ۱ برای تعیین مقیاس متغیرهای مکنون (عامل‌ها) استفاده گردید. بنابراین مقدار پارامتر مربوط به این سوالات برابر با ۱ ثابت شده است.

جدول ۱. پایایی، ضرایب استاندارد شده سوال‌ها، خطای استاندارد و آزمون معناداری سوال‌ها عامل‌های مقیاس علاقه اجتماعی

عامل‌ها	تعداد سوالات	ضریب آلفا	سوالات	ضرایب استاندارد شده	خطای استاندارد	آزمون T
			۱	۱	-	-
			۲	۰/۶۰	۰/۶۴	۸/۱۱**
			۳	۰/۴۱	۰/۸۳	۶/۰۹**
			۴	۰/۴۶	۰/۷۹	۶/۶۰**
			۵	۰/۵۹	۰/۶۵	۸/۰۳**
			۶	۰/۵۳	۰/۷۲	۷/۴۲**
			۷	۰/۷۰	۰/۵۱	۹/۰۱**
مسئولیت پذیری-انجام تکالیف	۲۰	۰/۸۹	۸	۰/۵۷	۰/۶۸	۷/۸۲**
			۹	۰/۴۶	۰/۷۹	۶/۶۹**
			۱۰	۰/۶۱	۰/۶۳	۸/۲۴**
			۱۱	۰/۴۷	۰/۷۸	۶/۷۴**
			۱۲	۰/۵۰	۰/۷۵	۷/۰۷**
			۱۳	۰/۶۳	۰/۶۰	۸/۴۴**
			۱۴	۰/۶۲	۰/۶۲	۸/۳۷**
			۱۵	۰/۶۲	۰/۶۲	۸/۳۶**

1. Reference variable

۱۵۴ / فصلنامه اندازه گیری تربیتی، سال پنجم، شماره ۱۹، بهار ۱۳۹۴

۶/۱۵**	۰/۸۳	۰/۴۱	۱۶			
۸/۴۵**	۰/۶۰	۰/۶۳	۱۷			
۸/۲۳**	۰/۶۳	۰/۶۱	۱۸			
۷/۶۰**	۰/۷۰	۰/۵۵	۱۹			
۸/۱۳**	۰/۶۴	۰/۶۰	۲۰			
-	-	۱	۲۱			
۶/۲۳**	۰/۸۲	۰/۴۳	۲۲			
۶/۹۳**	۰/۷۵	۰/۵۰	۲۳			
۴/۴۱**	۰/۹۱	۰/۳۰	۲۴			
۶/۲۴**	۰/۸۲	۰/۴۳	۲۵			
۶/۴۲**	۰/۷۹	۰/۴۶	۲۶			
۷/۵۳**	۰/۶۸	۰/۵۷	۲۷			
۶/۸۲**	۰/۷۶	۰/۴۹	۲۸			
۷/۴۵**	۰/۶۹	۰/۵۶	۲۹			
۸/۰۸**	۰/۶۲	۰/۶۲	۳۰	۰/۸۵	۱۹	ارتباط با مردم و همدلی
۸/۰۷**	۰/۶۲	۰/۶۲	۳۱			
۷/۹۹**	۰/۶۲	۰/۶۲	۳۲			
۶/۹۰**	۰/۶۳	۰/۶۱	۳۳			
۷**	۰/۷۴	۰/۵۱	۳۴			
۵/۶۶**	۰/۸۵	۰/۳۹	۳۵			
۵/۰۹**	۰/۸۸	۰/۳۵	۳۶			
۵/۰۳**	۰/۸۹	۰/۳۳	۳۷			
۷/۳۸**	۰/۷۰	۰/۵۵	۳۸			
۶/۱۸**	۰/۸۲	۰/۴۳	۳۹			
-	-	۱	۴۰			
۴/۶۱**	۰/۷۵	۰/۵۰	۴۱			
۴/۲۲**	۰/۸۴	۰/۴۰	۴۲			
۳/۹۸**	۰/۸۷	۰/۳۶	۴۳	۰/۷۲	۹	جرات و اطمینان
۴/۷۷**	۰/۷۰	۰/۵۵	۴۴			
۵/۱۶**	۰/۴۱	۰/۷۷	۴۵			
۵/۱۰**	۰/۴۸	۰/۷۲	۴۶			

ساخت و ویژگی‌های روان‌سنجی (ساختار عاملی و پایایی) مقیاس علاقه اجتماعی... / ۱۵۵

۴/۲۲**	۰/۸۴	۰/۴۰	۴۷			
۳/۹۳**	۰/۸۸	۰/۳۵	۴۸			
-	-	۱	۴۹			
۴/۶۶**	۰/۸۵	۰/۳۹	۵۰			
۴/۶۲**	۰/۸۶	۰/۳۷	۵۱			
۵/۸۳**	۰/۶۲	۰/۶۲	۵۲			
۶/۱۸**	۰/۴۴	۰/۷۵	۵۳			
۵/۵۳**	۰/۷۱	۰/۵۴	۵۴			
۶/۰۷**	۰/۵۱	۰/۷۰	۵۵			
۴/۲۲**	۰/۶۹	۰/۵۶	۵۶	۰/۸۳	۱۵	احساس برابری در مقابل احساس کهنتری-برتری
۴/۲۲**	۰/۸۹	۰/۳۳	۵۷			
۵/۱۰**	۰/۷۹	۰/۴۶	۵۸			
۴/۳۶**	۰/۸۸	۰/۳۴	۵۹			
۴/۹۵**	۰/۸۲	۰/۴۲	۶۰			
۵/۲۸**	۰/۷۶	۰/۴۹	۶۱			
۵/۱۰**	۰/۷۹	۰/۴۶	۶۲			
۵/۲۳**	۰/۷۷	۰/۴۸	۶۳			

** P<0/01

به منظور تحلیل عاملی مرتبه دوم تعداد چهار عامل (مسئولیت پذیری-انجام تکالیف، ارتباط با مردم و همدلی، جرات و اطمینان، و احساس برابری در مقابل احساس کهنتری- برتری) در نظر گرفته شد که این چهار عامل خود بر روی یک عامل مکنون کلی (علاقه اجتماعی) جمع می‌شوند. در جدول شماره ۱ مدل اندازه‌گیری مرتبه اول عوامل مورد نظر شامل سوالات، ضرایب مسیر، خطای استاندارد و معناداری ضرایب ارائه شده‌اند. بررسی ضرایب مسیر و آزمون T مربوط به هر کدام از آنها نشان می‌دهد که تمامی این ضرایب معنی‌دار بودند و نیازی به حذف هیچ‌کدام از این سوالات نبود.

جدول ۲. پایایی، ضرایب استاندارد شده سوالات، خطای استاندارد و آزمون معناداری عامل‌های مقیاس علاقه اجتماعی

مقیاس	تعداد سوالات	پایایی	عامل‌ها	ضرایب استاندارد شده	خطای استاندارد	آزمون T
-------	--------------	--------	---------	---------------------	----------------	---------

۸/۶۳**	۰/۲۶	۰/۸۶	مسئولیت پذیری-انجام تکالیف	۰/۹۲	۶۳	علاقه اجتماعی
۸/۳۱**	۰/۲۸	۰/۸۵	ارتباط با مردم و همدلی			
۴/۵۲**	۰/۷۱	۰/۵۴	جرات و اطمینان			
۴/۶۹**	۰/۸۲	۰/۴۳	احساس برابری در مقابل کهنتری-برتری			

**P<0/01

در جدول شماره ۲ مدل اندازه گیری مرتبه دوم متغیر مکنون از طریق چهار عامل مسئولیت پذیری-انجام تکالیف، ارتباط و همدلی، جرات-اطمینان و برابری در مقابل کهنتری-برتری ارایه شده‌اند. بررسی ضرایب مسیر و آزمون T مربوط به هر کدام از آنها نشان می‌دهد که تمامی این ضرایب معنی دار بودند و نیازی به حذف هیچ کدام از این عامل‌ها نبود.

جدول ۳. ماتریس آزمون همبستگی بین عوامل به دست آمده و نمره کل

متغیر	مسئولیت پذیری- انجام تکالیف	ارتباط با مردم و همدلی	جرات و اطمینان	برابری در مقابل کهنتری	نمره کل
مسئولیت پذیری-انجام تکالیف	۱				
ارتباط با مردم و همدلی	۰/۶۲**	۱			
جرات و اطمینان	۰/۴۰**	۰/۴۵**	۱		
برابری در مقابل احساس کهنتری- برتری	۰/۴۲**	۰/۳۱**	۰/۱۹**	۱	
نمره کل	۰/۸۶**	۰/۷۸**	۰/۵۸**	۰/۷۰**	۱

**P<0/01

با توجه به نقش مهم همبستگی بین عامل‌ها و نمره کل، ماتریس همبستگی عامل‌ها و معنی داری آنها در جدول ۳ ارایه شده است. بر اساس نتایج به دست آمده بین عوامل با یکدیگر و نمره کل، همبستگی معنادار در سطح $(P<0/01)$ وجود دارد که نشان دهنده روایی بالای سؤال‌های پرسشنامه بعد از انجام تحلیل عاملی است.

جدول ۴. شاخص‌های نیکویی برازش مدل اندازه‌گیری مقیاس علاقه اجتماعی

NNFI	CFI	RMSEA	/df χ^2	df	χ^2	شاخص‌های برازش
------	-----	-------	--------------	----	----------	----------------

مقدار	۳۸۰/۱/۱۰	۱۸۸۶	۲/۰۱	۰/۰۵	۰/۹۱	۰/۹۱
-------	----------	------	------	------	------	------

شاخص‌های برازش مدل در جدول شماره ۴ نشان داده شده است. در این پژوهش شاخص‌های نسبت خنثی دو به درجه آزادی، شاخص برازش تطبیقی (CFI)، شاخص برازش هنجار نشده (NNFI) و شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) مورد استفاده قرار گرفتند. با توجه به حساسیت آزمون خنثی دو به حجم نمونه، در برخی منابع پیشنهاد شده است برای پذیرش مدل باید نسبت خنثی دو به درجه آزادی محاسبه شود و مقدار آن باید کمتر از ۳ باشد (کلاین، ۱۹۹۸). برای شاخص‌های CFI و NNFI هر اندازه که مقدار آن‌ها به یک نزدیک‌تر باشد، مدل مناسب‌تر و برازنده‌تر است. مقدار شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) برای مدل‌های خوب باید ۰/۰۵ یا کمتر از آن باشد. با توجه به این موارد، شاخص‌های برازش گویای آن هستند که مدل چهار عاملی مرتبه دوم تدوین شده تا حد زیادی قابل قبول است. نسبت خنثی دو به درجه آزادی (۲/۰۱)، شاخص برازش تطبیقی (CFI) و شاخص برازش هنجار نشده (NNFI) نزدیک به یک و شاخص RMSEA که مقدار ۰/۰۵ را نشان می‌دهد که همگی تایید کننده این نتیجه است که مدل تدوین شده تا حدود زیادی قابل قبول تلقی می‌شود. بنابراین، پرسشنامه ساخته شده می‌تواند از این پس در تحقیقات مربوط به بررسی علاقه اجتماعی کودکان استفاده شود. همچنین نمره‌های علاقه اجتماعی به همراه هر یک از عامل‌های به دست آمده به تفکیک جنسیت و مقطع تحصیلی کودکان مورد مقایسه قرار گرفت. جدول ۵ مقایسه نمرات علاقه اجتماعی به تفکیک جنسیت را نشان می‌دهد.

جدول ۵. مقایسه دو گروه دختران و پسران در نمره‌های علاقه اجتماعی

متغیر	گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معنی‌داری
مسئولیت‌پذیری-انجام تکالیف	دختر	۱۷۶	۸۵,۳۱	۱۲,۰۹	۲۸۸	۲/۵۱*	۰/۰۱۳
	پسر	۱۱۴	۸۱,۵۰	۱۳,۴۳			
ارتباط با مردم و همدلی	دختر	۱۷۶	۸۴,۰۱	۹,۰۵	۲۸۸	۰/۶۱	۰/۵۴
	پسر	۱۱۴	۸۳,۳۳	۹,۳۶			
جرات و اطمینان	دختر	۱۷۶	۳۵,۸۱	۵,۹۲	۲۸۸	۱/۲۶	۰/۲۰
	پسر	۱۱۴	۳۴,۹۰	۶,۰۶			
احساس برابری در مقابل	دختر	۱۷۶	۵۰,۷۳	۱۱,۸۹	۲۸۸	۲/۰۳*	۰/۰۴

			۱۱۴	۴۷,۸۶	۱۱,۴۲	پسر	کهتری برتری
			۱۷۶	۲۵۵,۸۶	۲۹,۲۷	دختر	علاقه اجتماعی
۰/۰۲	۲/۳۰*	۲۸۸	۱۱۴	۲۴۷,۶۰	۳۰,۶۳	پسر	(نمره کل)

$P < 0/05$

همان گونه که در جدول ۵ مشاهده می شود میانگین نمره های مسئولیت پذیری-انجام تکالیف، برابری در مقابل کهتری-برتری و همچنین نمره کل پرسشنامه علاقه اجتماعی در دو گروه دختران و پسران، در سطح معنی داری ($P < 0/05$) تفاوت دارند. مقایسه میانگین نمره ها در دو گروه نشان داد که دختران در مقایسه با پسران نمره های بالاتری در میزان مسئولیت پذیری-انجام تکالیف، برابری در مقابل کهتری- برتری و همچنین نمره کل پرسشنامه علاقه اجتماعی دارند. همچنین در ادامه، علاقه اجتماعی در کودکان به تفکیک مقطع تحصیلی نیز با استفاده از آزمون تحلیل واریانس مورد بررسی قرار گرفت. نتایج به دست آمده در جدول ۶ خلاصه شده است.

جدول ۶. خلاصه نتایج تحلیل واریانس برای مقایسه زیر مقیاس ها و نمره کل به تفکیک پایه تحصیلی

متغیر	df	F	P
مسئولیت پذیری-انجام تکالیف	۶	۴/۴۰	۰/۰۰۰۱
ارتباط با مردم و همدلی	۶	۰/۸۸	۰/۵۰
جرات و اطمینان	۶	۲/۳۵	۰/۰۳
احساس برابری در مقابل کهتری-برتری	۶	۱/۷۶	۰/۱۰
علاقه اجتماعی (نمره کل)	۶	۳/۲۷	۰/۰۰۴

همان گونه که در جدول ۶ مشاهده می شود میانگین نمره های مسئولیت پذیری-انجام تکالیف، جرات-اطمینان و همچنین نمره کل پرسشنامه علاقه اجتماعی در پایه های تحصیلی، در سطح معنی داری ($P < 0/05$) تفاوت دارند.

بحث و نتیجه گیری

هدف این پژوهش، ساخت و بررسی ویژگی های روان سنجی (ساختار عاملی و پایایی) مقیاس علاقه اجتماعی برای کودکان ایرانی بر اساس مفهوم سبک زندگی در نظریه آدلر بود. پرسشنامه علاقه اجتماعی کودکان با ۶۳ گویه و با در نظر گرفتن چهار عامل مسئولیت پذیری-انجام تکالیف، ارتباط با مردم-همدلی، جرات-اطمینان و برابری در مقابل احساس

کهرتری-برتری، از نظر ویژگی‌های روان‌سنجی مورد تأیید قرار گرفت. نتایج شاخص‌های برازش نشان داد که مدل پیشنهادی مناسب است و ساختار عاملی مرتبه دوم مقیاس علاقه اجتماعی با چهار عامل یادشده، برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد. نمرات محاسبه شده به تفکیک جنسیت و پایه تحصیلی مورد مقایسه قرار گرفت و نتایج نشان داد که دختران در مقایسه با پسران نمرات بالاتری در میزان مسئولیت‌پذیری-انجام تکالیف، برابری در مقابل کهرتری-برتری و همچنین نمره کل پرسشنامه علاقه اجتماعی داشتند.

زیر مقیاس‌های پرسشنامه حاضر با مبانی نظری مربوط به عوامل تشکیل دهنده علاقه اجتماعی کودکان (آدلر، ۱۹۵۹؛ اوکانل، ۱۹۶۵؛ کاپلان، ۱۹۸۶؛ کراندال، ۱۹۸۱ و آدلر، ۱۹۵۹) همخوانی دارد. مشخصات روان‌سنجی این پرسشنامه، حکایت از روایی و پایایی آن دارد، به گونه‌ای که می‌توان از آن برای دستیابی به اهداف علمی و پژوهشی استفاده نمود. افزون بر آن زیر مقیاس‌های مسئولیت‌پذیری-انجام تکالیف، ارتباط با مردم و همدلی، جرات و اطمینان و برابری در مقابل احساس کهرتری-برتری پرسشنامه حاضر، ضرایب هماهنگی و همسانی درونی رضایت‌بخشی داشتند. همچنین با توجه به اینکه علاقه اجتماعی در هر جامعه‌ای نمودهای کم و بیش متفاوتی دارد، این پژوهش گامی در جهت ارایه ابزاری ایرانی برای سنجش علاقه اجتماعی کودکان ۴ تا ۱۲ سال بوده و با در نظر گرفتن ویژگی‌های مطلوب روان‌سنجی به دست آمده، می‌توان از آن در نیل به مقاصد پژوهشی و بالینی استفاده کرد.

اما محدودیت سوال‌های پرسشنامه نیز باید مد نظر قرار گیرد. برای مثال، این آزمون دارای روایی صوری است، که ممکن است پاسخ‌های آزمودنی‌ها را دچار سوگیری نماید. از آنجایی که پرسشنامه، مربوط به علاقه اجتماعی کودکان است ولی سوال‌های آن را والدین پاسخ می‌دهند، بنابراین ممکن است والدین سعی کنند کودکانشان را خوب جلوه کنند و پاسخ آنها سوگیری داشته باشد. با توجه به اینکه در پرسشنامه حاضر سوال‌هایی به منظور سنجش دروغ وجود ندارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، به منظور کاستن از محدودیت پژوهش، سوال‌هایی به منظور سنجش دروغ احتمالی در نظر گرفته شود تا نتایج دقیق‌تری دربر داشته باشد. خواننده این مقاله به یاد داشته باشد که با توجه به اینکه نمونه این پژوهش را تنها کودکان ۴ تا ۱۲ سال دختران و پسران تشکیل دادند، نتایج این بررسی فقط در مورد کودکان همین دامنه سنی تعمیم‌پذیر است.

منابع

- علیزاده، حمید. و سجادی، ح. (۱۳۸۸). ردولف درایکورس: روابط دمکراتیک و احترام متقابل. تهران: نشر دانژه.
- درایکورس، رودولف، گرونوالد، ب. ب.، و چایلدرزپیر، ف. (۱۹۹۸). فنون مدیریت کلاس، رویکرد روان‌شناختی به بهسازی آموزش و ارتباطات مدرسه. ترجمه حمید علیزاده و علیرضا روحی. (۱۳۸۸). تهران: نشر دانژه.
- هومن، حیدرعلی. (۱۳۸۵). تحلیل داده های چندمتغیری در پژوهش رفتاری. تهران: پیک فرهنگ.

- Adler, A. (1927). *Understanding human nature*. Garden City, NY: Garden City Publishing.
- Adler, A. (1939). *Social interest: A challenge to mankind*. New York: Putnam.
- Adler, A. (1959). *Understanding human nature*. New York: Premier Books.
- Alizadeh, H. (2012). Individual psychology and Islam: An exploration of social interest. *Journal of Individual Psychology*, 68, 216-224.
- Ansbacher, H. L. (1968). The concept of social interest. *Journal of Individual Psychology*, 24, 131-149.
- Ansbacher, H. L., & Ansbacher, R. R. (Editors, 1956). *The individual psychology of Alfred Adler*. New York: Harper & Row.
- Barlow, P. J., Tobin, D. J., & Schmidt, M. M. (2009). Social interest and positive psychology: Positively aligned. *Journal of Individual Psychology*, 65, 191-2003.
- Crandall, J. (1981). *Theory and measurement of social interest: Empirical tests of Alfred Adler's concept*. New York: Columbia University.
- Dinter, L. D. (2000). The relationship between self-efficacy and lifestyle patterns. *The Journal of Individual Psychology*, 56, 462-473.
- Dixon, P. N., Willingham, W. K., Chandler, C. K., & McDougal, K. (1986). Relating social interest and dogmatism to happiness and sense of humor. *The Journal of Individual Psychology*, 42, 421-427.
- Dreikurs, R. R., & Soltz, V. (1990). *Children: The challenge*. New York, NY: Plume.
- Ferguson, E. (1999). *Adlerian Theory: An introduction (2nd ed.)*. IL: Adler School of Professional Psychology.
- Fish, R. C., & Mozdierz, G. L. (1991). Validation of Sulliman Scale of social interest with psychotherapy outpatients. *The Journal of Individual Psychology*, 47, 150-153.
- Gottesfel, H. (1991). A social interest scale for patients in group psychotherapy. *Journal of Individual Psychology*, 47, 97-100.

- Ionedes, N. (2008). An exploration of social interest therapy as a treatment for depression in the elderly. *Dissertation of Doctor of psychology. Capella University.*
- Kaplan, H. B. (1986). A guide for explaining social interest to laypersons. *Individual Psychology, 42*, 170-180.
- Kline, R. B. (1998). *Principles and practice of structural equation modeling*. NY: Guilford Press.
- Manaster, G. L. (Ed.). (1991). Special Issue: Social interest. *Journal of Individual Psychology, 47*, 1-173.
- Miller, M. J., Denton, G. O., & Tobacyk, J. (1986). Social interest and feelings of hopelessness among elderly persons. *Psychological Reports, 59*, 410.
- O'Connell, W. E. (1965). Humanistic identification: A new translation for *Gemeinschaftsgefühl*. *Journal of Individual Psychology, 21*, 200-207.
- Riggins, L. R. (1990). An exploration of Adlerian theory: Social interest and self-esteem of nurses participating in a high social interest treatment program (Doctoral dissertation, Georgia State University). Abstracts International, 40/02, A4478.
- Rodd, J. (1994). Social interest, psychological well-being, and maternal stress. *The Journal of Individual Psychology, 50*, 58-68.
- Tobacyk, J. (1983). Paranormal beliefs, interpersonal trust, and social interest. *Psychological Reports, 53*, 229-230.

پرسشنامه علاقه اجتماعی برای کودکان ایرانی با سن ۱۲ تا ۴

مادر/ پدر گرامی در این مقیاس ۶۳ سوال وجود دارد. لطفاً هر جمله را با دقت بخوانید و تصمیم بگیرید که کدام پاسخ در مورد فرزند شما صادق است. لطفاً به تمام سوال‌ها پاسخ دهید و توجه داشته باشید که در این مقیاس پاسخ صحیح یا غلط وجود ندارد، پاسخ‌های شما محرمانه خواهد ماند. لطفاً به همه سوال‌ها صادقانه پاسخ دهید.

نسبت پاسخ دهنده: جنسیت فرزند: دختر پسر سن فرزند: پایه تحصیلی:

ردیف	سؤال	کاملاً نادرست	تا حدی نادرست	نظری ندارم	تا حدی درست	کاملاً درست
۱	موقع حرف زدن با دیگران خوب گوش می‌کند					
۲	اتاقش را خودش مرتب می‌کند					
۳	کارهایش را با یکی دوبار یادآوری انجام می‌دهد					
۴	صبح برای بیدار شدن خودش از ساعت استفاده می‌کند و بیدار می‌شود.					
۵	صبح‌ها برای مدرسه رفتن، به موقع آماده می‌شود					
۶	شب‌ها سر وقت و بدون سختی به رختخواب می‌رود و می‌خوابد					
۷	در انجام دادن کارهایی که به او می‌سپاریم می‌توانیم خیال راحتی داشته باشیم					
۸	در هنگام نیاز، کمک می‌کند. مثلاً در جمع و جور کردن خانه یا خرید کردن همکاری می‌کند					
۹	غذایش را خودش می‌خورد و تغذیه مناسب و خوبی دارد					
۱۰	تکالیف مدرسه را خوب انجام می‌دهد و بی‌دردسر است					
۱۱	از انجام دادن کارهای خطرناک خودداری می‌کند					
۱۲	با عرضه و به درد بخور است					
۱۳	وقتی برای بازی به بیرون می‌رود به موقع برمی‌گردد					

ردیف	سؤال	کاملاً نادرست	تا حدی نادرست	تا حدی درست	کاملاً درست
۱۴	اگر بخواهد کمی طولانی تر جایی بماند اطلاع می دهد				
۱۵	از وسایلیش مراقبت می کند				
۱۶	اگر گلدان یا حیوان خانگی داشته باشد به آنها آب و غذا می دهد				
۱۷	اگر قول بدهد سر قولش می ایستد				
۱۸	اگر از کسی یا جایی (مثل کتابخانه یا دوستانش) چیزی امانت بگیرد، به موقع آن را بر می گرداند				
۱۹	صبور و شکیباست				
۲۰	سرش به کارش گرم است و مزاحم دیگران نمی شود				
۲۱	معمولاً خوش رو و خوش برخورد است				
۲۲	به دیگران سلام می کند				
۲۳	در خانه رابطه خوبی با خواهر و برادرش دارد				
۲۴	از کسی کینه ندارد و بدرفتاری دیگران را فراموش می کند				
۲۵	با دیگران همکاری می کند				
۲۶	سازگار است و برای دیگران بی دردمس است				
۲۷	مهربان است و دیگران را دوست دارد				
۲۸	می تواند خودش را جای دیگران بگذارد				
۲۹	وسایلی و آنچه را که دوست دارد با دیگران شریک می شود				
۳۰	نسبت به خطاهای دیگران بخشش و گذشت دارد				
۳۱	وقتی می بیند کسی ناراحت، غمگین، و یا خوشحال است او هم همان حس را پیدا می کند				
۳۲	وقتی خوراکی می خورد از آن به دوستانش که دیده اند تعارف می کند و یا می دهد				

ردیف	سؤال	کاملا نادرست	تا حدی نادرست	نظری ندارم	تا حدی درست	کاملا درست
۳۳	از ناراحتی دیگران ناراحت می شود					
۳۴	گیاهان و گلها را دوست دارد					
۳۵	حیوانات را دوست دارد و با آنها مهربان است					
۳۶	فیلم های مربوط به حیوانات را با علاقه مندی نگاه می کند					
۳۷	وقتی فیلم یا کارتون نگاه می کند خیلی به شخصیت های آن احساس نشان می دهد					
۳۸	وضعیت ظاهری و بدنی خود را دوست دارد					
۳۹	می داند که دیگران به او اهمیت می دهند					
۴۰	خجالتی است					
۴۱	اعتماد به نفس خوبی دارد					
۴۲	شوخ طبع است					
۴۳	موقع تماشای فیلم های خنده دار می خندد					
۴۴	پر جرات است و جسورانه خواسته هایش را بیان می کند					
۴۵	شجاع است					
۴۶	از مواجه شدن با مشکلات واهمه ای ندارد					
۴۷	زود از کوره در نمی رود					
۴۸	اگر بخواهد کاری را خودش انجام بدهد ترجیح می دهد کسی به او کمک نکند					
۴۹	به دیگران تهاجم و پرخاش می کند					
۵۰	وقتی دیگران خواسته های او را برآورده نمی کنند ناراحت می شود و رفتارش تغییر می کند					
۵۱	در مقابل بعضی افراد احساس ضعف نشان می دهد					
۵۲	رییس مآب است و دیگران را وادار به انجام کارهایش می کند					

ردیف	سؤال	کاملا نادرست	تا حدی نادرست	نظری ندارم	تا حدی درست	کاملا درست
۵۳	با دیگران مخالفت می‌کند تا خود را مطرح کند					
۵۴	انتقام گیر است					
۵۵	خود را بیش از حد مهم می‌داند					
۵۶	معمولا ساز مخالف می‌زند					
۵۷	دختران را ضعیف تر از پسران می‌داند					
۵۸	هنگام موفقیت حالت برتری و فخر به خود می‌گیرد					
۵۹	معمولا او را جدی نمی‌گیرند					
۶۰	کارهایش را به خاطر ترس از تنبیه انجام می‌دهد					
۶۱	درانجام کارها دنبال پاداش و تمجید از دیگران است					
۶۲	لوس است					
۶۳	نسبت به دیگران حالت خصومت دارد					

توضیح نمره گذاری: پاسخ به سوالات به روش لیکرت و به صورت ۵ گزینه ای (کاملا نادرست، ۱، تا حدی نادرست، ۲، نظری ندارم، ۳، تا حدی درست، ۴ و کاملاً درست ۵) است که از ۱ تا ۵ نمره به آن تعلق می‌گیرد. نمره بالاتر نشان دهنده علاقه اجتماعی رشد یافته تر است. **مهم:** در این پرسشنامه سوالات شماره ۴۰-۴۹-۵۰-۵۱-۵۲-۵۳-۵۴-۵۵-۵۶-۵۷-۵۸-۵۹-۶۰-۶۱-۶۲-۶۳ به صورت معکوس نمره گذاری می‌شوند به عبارت دیگر، (کاملاً نادرست ۵، تا حدی نادرست ۴، نظری ندارم ۳، تا حدی درست ۲ و کاملاً درست ۱) نمره گذاری می‌شود.

عامل‌های (خرده مقیاس) پرسشنامه

نام عامل	سوال	عامل
عامل مسئولیت پذیری-انجام تکالیف	۲۰-۱	۱
ارتباط با مردم و همدلی	۳۹-۲۱	۲
جرات و اطمینان	۴۸-۴۰	۳
احساس برابری در مقابل احساس کهنتری- برتری	۶۳-۴۹	۴

